

ні відносини, які регулюються ними (міжнародні міждержавні відносини); а як навчальна дисципліна — це послідовне викладення основних положень науки міжнародного права.

У такому розумінні постановка питання про вибір між «викладанням дисциплін» або «освоєнням наук» є дещо некоректною. Така альтернативність має сенс для природничих, технічних або точних наук. Що ж до права, особливо міжнародного, відмінність між викладанням дисциплін та освоєнням наук стосується лише специфічної діяльності двох взаємопов'язаних суб'єктів навчального процесу в вищій школі — викладачів, у першому випадку, та студентів, в іншому.

Тому сформульовану в рамках конференції задачу слід розв'язувати, насамперед, через призму поставлених цілей та очікуваних результатів. Для науки цілями і очікуваними результатами є створення нових знань на основі знань існуючих з використанням специфічних методів наукового пізнання. Для викладання дисциплін — це засвоєння існуючих знань (основних положень відповідної науки) та набуття компетенцій щодо їх практичного застосування, у т.ч. у сфері продукування нових знань. Об'єктивно-максимальне співпадіння цих цілей та очікуваних результатів відбувається на третьому-четвертому курсах підготовки бакалаврів, а особливо, в магістратурі. Саме на цьому етапі навчальні плани КНЕУ передбачають набуття компетенцій з дисциплін міжнародно-правового циклу.

При цьому виникають об'єктивні труднощі. В контексті проблеми, що розглядається, найбільш суттєвими, на наш погляд, є наступні.

Враховуючи тенденції сучасного розвитку міжнародних економічних відносин відповідні спеціалісти мають володіти компетенціями як у сфері економіки, так і сфері права. Відповідно доцільність включення на навчальних планів підготовки юристів економічних дисциплін, рівно як і правових — для студентів-економістів та економістів-міжнародників є доцільним і зрозумілим. Проте, це не заважає уникнути проблем на рівні змісту дисциплін, що викладаються, особливо в магістратурі. Зокрема, як свідчить навіть поверхневий аналіз, деякі економічні дисципліни, які викладаються фахівцями в сфері економічної науки, містять певні теми суто правового спрямування (зовнішньоекономічні договори, міжнародні контракти, правові та інституційні основи європейської інтеграції тощо). Подібне існує і в дисциплінах, які вивчають студенти-юристи. За таких умов, навіть постановка питання про освоєння наук втрачає сенс.

Об'єктивні і суб'єктивні недоліки цієї ситуації можуть бути нейтралізовані через попереднє узгодження змісту навчальних програм, а в перспективі — розробку і запровадження комплексних міжгалузевих і міжфакультетських дисциплін, а також організацію та проведення на міжфакультетському рівні відповідних спільних міждисциплінарних наукових досліджень із залученням студентів.

Реальний перехід від викладання дисциплін до освоєння наук також потребує суттєвої трансформації існуючих технологій навчального процесу та вдосконалення педагогічної майстерності викладачів. Це стосується власне організації навчального процесу (розподілі навантаження, стандартів щодо формування кількісного складу груп і лекційних потоків, співвідношення лекцій, практичних та індивідуальних занять, а також самостійної роботи студентів), удосконалення системи оцінювання (відмови від хибної і навіть шкідливої системи підсумкового оцінювання за схемою «50+60=100»; подолання психологічної націленості студентів щодо забезпечення реалізації «права на отримання балів» і виховання у них пізнавальної активності, налаштованості на виконання обов'язку сумлінно навчатися у ВНЗ; розробку чітких, прозорих та об'єктивних критеріїв рівня освоєння наук). За таких умов ми безумовно зможемо забезпечити реалізацію концепції переходу від викладання дисциплін до освоєння наук.

Рижук Ю.М., канд. юрид. наук., доцент
кафедри теорії та історії держави і права

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ «КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ» В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Однією з основних профільних юридичних наук, які викладаються студентам юридичного факультету на першому курсі, є теорія держави та права. Метою викладання даної науки є сприяння становленню сучасного кваліфікованого фахівця-юриста на підставі вивчення держави та права як специфічних соціальних явищ, а основними завданнями — формування у майбутніх юристів ґрунтовних, глибоких знань про державно-правову дійсність, розвиток, структуру та фу-

нкціонування державних інституцій, складових громадянського суспільства, формування правової соціальної держави, а також знань і вмінь правотворчого й право реалізаційного характеру.

З урахування поставленої мети науки «Теорія держави та права», у процесі розробки програмних питань постала нагальна необхідність надати більшу увагу закономірностям становлення та розвитку загальнотеоретичної юридичної науки, а також розвитку та становленню громадянського суспільства та правової соціальної держави.

Робоча навчальна програма науки «Теорія держави та права» охоплює комплекс фундаментальних знань про загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування державно-правових явищ. Водночас, змістовний розподіл науки за темами дозволяє студентам опанувати основоположні принципи правової соціальної демократичної держави та характерні риси громадянського суспільства в межах окремої лекції та обговорити на окремому семінарському (практичному) занятті, акцентуючи увагу на необхідності забезпечення економічної свободи громадян у процесі побудови правової соціальної демократичної держави.

Економічна свобода за своєю суттю є категорією економічною, але в контексті розгляду зазначеної вище теми, важливого значення набуває розкриття поняття економічної свободи і з юридичної точки зору. Вперше з поняттям юридичної свободи студенти стикаються саме в контексті розгляду даної теми під час вивчення теорії держави та права, тому доцільним є використати результати дисертаційного дослідження «Конституційно-правові основи економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні». У даній роботі запропоноване власне визначення економічної свободи, проаналізовані форми економічної свободи та пояснюється, що правова основа сучасних економічних відносин дозволяє визначити сутність економічної свободи через призму прав людини, які забезпечують економічну сферу суспільства, тобто економічних прав. З урахуванням того, що студенти першого курсу юридичного факультету із загальною теорією прав людини, після шкільних курсів «Правознавство» або «Права людини», ознайомлюються в межах теорії держави та права, а вже після — на конституційному праві, то актуальним є роз'яснення зазначених понять для більш ґрунтовного опанування визначеної теми.

Таким чином, з урахуванням наведеного, використання результатів дисертаційного дослідження «Конституційно-правові основи економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні» у процесі викладання науки «Теорія держави та права»: по-перше, під час подання лекційного матеріалу дозволяє глибше підійти до сутності принципів правової соціальної демократичної держави та основних рис громадянського суспільства; по-друге, безпосереднє обговорення зазначеної проблематики під час практичного заняття допоможе студентам більш ґрунтовно підійти до характеристики та аналізу принципів правової соціальної демократичної держави, а також сутності економічної свободи та її значення; по-третє, має особливу увагу при підготовці студентами самостійних завдань, що стосуються як сутності економічної свободи, так і пріоритету прав і свобод людини і громадянина як основоположного принципу правової соціальної демократичної держави.

Риндюк В.І., канд. юрид. наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права

ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НОВІТНІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ПРИ ВИКЛАДАННІ ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «НОРМОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Останнім часом у юридичній літературі все більше уваги акцентується на нагальній потребі наукової розробки та вивченні теорії нормотворчості. Слід погодитися з авторами навчально-методичного посібника для вузів «Нормографія: теорія та методологія нормотворчості» (М., 2007), що в сучасних умовах проведення правової реформи актуальним завданням є радикальне реформування юриспруденції з виділенням самостійних наук прикладного характеру для загальної теорії права і держави, серед яких важливе місце повинна зайняти наука про нормотворчість і нормотворчу техніку¹.

Метою викладання вибіркої дисципліни «Нормотворча діяльність» для майбутніх фахівців-юристів є оволодіння студентами теоретичними знаннями про нормотворчість, як окремих видів юридичної діяльності, з урахуванням попередньо набутих знань з теорії держави і права, та отримання практичних навичок розробки проектів різних видів нормативно-правових актів.

¹ Нормографія: теория и методология нормотворчества: учебно-методическое пособие / Под ред. Ю.Г. Арзамасова. – М.: Академический Проект; Триста, 2007. – С. 22–23.